

Οι εκτιμήσεις της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου στα πλαίσια της ολοκλήρωσης της συζήτησης του κρατικού προϋπολογισμού για το 2010

Δήλωση του Αθανάσιου Ορφανίδη, Διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου, στη συνάντηση της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Οικονομικών και Προϋπολογισμού

Λευκωσία, 27 Νοεμβρίου 2009

Η συζήτηση για τους προϋπολογισμούς του 2010 στην Κοινοβουλευτική Επιτροπή Οικονομικών και Προϋπολογισμού είναι ιδιαίτερα σημαντική γιατί διεξάγεται υπό τη σκιά σοβαρών αρνητικών εξελίξεων για την οικονομία της χώρας μας. Μέχρι το πρώτο τουλάχιστον τρίμηνο του 2009, ο ρυθμός ανάπτυξης στην Κύπρο φαινόταν να επηρεάζεται σε μικρότερο βαθμό σε σχέση με άλλες χώρες της ζώνη του ευρώ από τις συνέπειες της κρίσης. Όμως, οι ανησυχίες μας για χειροτέρευση της οικονομίας έχουν επαληθευτεί και αυτό αντικατοπτρίζεται ξεκάθαρα στις μειώσεις που κατέγραψε το πραγματικό ΑΕΠ κατά το πρώτο, δεύτερο και ιδιαίτερα το τρίτο τρίμηνο του 2009.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τα νέα στοιχεία που δημοσίευσε η Στατιστική Υπηρεσία στις 13 Νοεμβρίου 2009, το εποχιακά διορθωμένο ΑΕΠ μειώθηκε κατά 1,4% το τρίτο τρίμηνο του 2009 σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο. Επίσης, αναθεωρήθηκε σημαντικά προς τα κάτω και ο ρυθμός ανάπτυξης του πρώτου εξαμήνου του έτους. Η δύσκολη κατάσταση που διανύει τη στιγμή αυτή η κυπριακή οικονομία αντικατοπτρίζεται, εν μέρει, και στις πρόσφατες προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που δημοσιεύτηκαν στις 3 Νοεμβρίου 2009. Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ο πραγματικός ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ στη χώρα μας προβλέπεται να μειωθεί κατά 0,7% το 2009 και να παραμείνει ουσιαστικά στάσιμος το 2010 σε σύγκριση με θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης που αναμένονταν στις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής την άνοιξη. Σημειώνω ότι, οι προβλέψεις αυτές προηγήθηκαν και έτσι δεν έλαβαν υπόψη την επιδείνωση που παρουσιάζεται στα τελευταία στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας. Επομένως, η οικονομική ύφεση που αντιμετωπίζει η χώρα μας φέτος είναι ενδεχομένως εντονότερη από ότι αποτυπώνεται στις προβλέψεις αυτές και αυτό αποτυπώνεται και στις νέες προβλέψεις της Κεντρικής Τράπεζας. Σύμφωνα με τις προβλέψεις αυτές, οι οποίες προγραμματίζεται να δημοσιευτούν εντός του Δεκεμβρίου, το πραγματικό ΑΕΠ κατά το 2009 καταγράφει μείωση πέραν του 1%, ενώ κατά το 2010 αναμένεται οριακή μόνο αύξηση. Με αυτούς τους ρυθμούς ανάπτυξης της οικονομίας προβλέπεται ότι η ανεργία

που ήδη βρίσκεται σε ανοδική πορεία θα εξακολουθήσει να αυξάνεται σημαντικά και τον επόμενο χρόνο.

Θα πρέπει, επίσης, να επισημανθεί πως η επιδείνωση της οικονομικής κατάστασης στην Κύπρο, ιδιαίτερα κατά το τρίτο τρίμηνο του έτους, καταγράφεται την ίδια στιγμή που στη ζώνη του ευρώ παρατηρείται βελτίωση του οικονομικού κλίματος. Σύμφωνα με τα εποχιακά διορθωμένα στοιχεία που δημοσίευσε στις 13 Νοεμβρίου 2009 η Eurostat, το ΑΕΠ στη ζώνη του ευρώ αυξήθηκε κατά 0,4% το τρίτο τρίμηνο του 2009 ενώ κατά τα προηγούμενα τρίμηνα κατέγραφε πτώση. Η βελτίωση του οικονομικού κλίματος στη ζώνη του ευρώ αποτυπώνεται και στις προαναφερθείσες προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σύμφωνα με τις οποίες το ΑΕΠ της ζώνης του ευρώ αναμένεται να αυξηθεί κατά 0,7% το 2010, σε αντίθεση με την ελαφρά μείωση που προβλεπόταν προηγουμένως.

Πέραν όμως από τη μείωση της οικονομικής δραστηριότητας στην Κύπρο, αυτό που με προβληματίζει ιδιαίτερα είναι η σημαντική επιδείνωση του δημοσιονομικού ελλείμματος, ιδιαίτερα από το 2010 και μετά. Μιλώντας πέρυσι ενώπιον αυτής της επιτροπής, είχα εκφράσει την ανησυχία της Κεντρικής Τράπεζας για την επιδείνωση που είχε αρχίσει να καταγράφεται στα δημόσια οικονομικά, όπως αντικατοπτριζόταν στη σημαντική σμίκρυνση του πλεονάσματος για το 2008. Μάλιστα, η επιδείνωση είχε καταγραφεί στη διάρκεια ενός έτους κατά το οποίο το ΑΕΠ σημείωσε σημαντική αύξηση.

Γενικά, δύο βασικές αρχές πρέπει να διέπουν τη σύσταση και το μακροχρόνιο σχεδιασμό των προϋπολογισμών του κράτους: Η δημοσιονομική πειθαρχία και η δημοσιονομική ευελιξία. Η δημοσιονομική πειθαρχία είναι σημαντική για την αξιοπιστία και την ικανότητα χάραξης μακροοικονομικής πολιτικής, η οποία συμβάλει στον περιορισμό του μακροπρόθεσμου κόστους χρηματοδότησης και της αύξησης της παραγωγικότητας και του πλούτου του τόπου. Από την άλλη, η δημοσιονομική ευελιξία είναι απαραίτητη για τη διαχείριση των απροσδόκητων κλονισμών στο οικονομικό περιβάλλον, όπως ακριβώς η σημερινή ύφεση που αντιμετωπίζουμε εξ αιτίας της διεθνούς οικονομικής κρίσης. Όταν η δημοσιονομική πολιτική διαχρονικά βασίζεται πάνω στις δύο αυτές αρχές, μπορεί τότε πραγματικά να ενισχύσει την αποτελεσματική παρέμβαση του κράτους σε περιόδους οικονομικών δυσκολιών. Μια τέτοια πολιτική, δίδει στην κυβέρνηση τη δυνατότητα χρησιμοποίησης του προϋπολογισμού ως αντικυκλικό πολιτικό εργαλείο προς τόνωση της συνολικής ζήτησης. Με την τήρηση των δύο βασικών αρχών που προανέφερα, εξασφαλίζονται οι απαραίτητοι πόροι σε καιρούς ευρωστίας της οικονομίας, έτσι ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν όταν παραστεί ανάγκη.

Σήμερα, όμως, βρισκόμαστε υπό την πίεση μιας πολύ δυσάρεστης κατάστασης. Υπάρχει δηλαδή η άμεση ανάγκη για χρησιμοποίηση δημοσιονομικών πόρων προς διευκόλυνση της ανάκαμψης της πληγείσας από τη διεθνή κρίση κυπριακής οικονομίας, αλλά ταυτόχρονα οι δημοσιονομικοί πόροι είναι περιορισμένοι αφού το δημοσιονομικό έλλειμμα φαίνεται να φτάνει πλέον σε επίπεδα που διαχρονικά δεν είναι διατηρήσιμα.

Πράγματι, όπως καταγράφεται στις πρόσφατες προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το έλλειμμα για το 2009 θα ξεπεράσει σημαντικά το όριο του 3%. Όμως, ιδιαίτερα ανησυχητική είναι η περαιτέρω δημοσιονομική επιδείνωση στο 5¾% του ΑΕΠ το 2010 και σχεδόν 6% του ΑΕΠ το 2011. Μάλιστα, η περαιτέρω προβλεπόμενη επιδείνωση για το 2011 αναμένεται παρά την ανάκαμψη που προβλέπεται στην οικονομία. Το συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι η επιδείνωση αυτή είναι δομικής φύσης και τείνει αναπόφευκτα να οδηγήσει τη χώρα μας σε διαχρονικά ψηλά ελλείμματα αλλά και υπό τη διαδικασία επιτήρησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σημειώνω ότι, σύμφωνα με την ανάλυση των συνεργατών μου στην Κεντρική Τράπεζα, χωρίς αλλαγές στη δημοσιονομική πολιτική δεν μπορούμε να αποκλείσουμε το ενδεχόμενο ότι το έλλειμμα θα ξεπεράσει το 6% και το 2010 και το 2011.

Με βάση τις πιο πάνω διαπιστώσεις, όπως ανέφερα και την περασμένη εβδομάδα στη Συμβουλευτική Οικονομική Επιτροπή, αντιμετωπίζουμε την εξής πρόκληση: Η οικονομική πολιτική πρέπει να σχεδιαστεί με τρόπο ώστε όχι μόνο να στηρίξει άμεσα την οικονομία μας αλλά να θέσει και γερές βάσεις για το μέλλον. Όπως η ιδιαίτερα χαλαρή νομισματική πολιτική στη ζώνη του ευρώ υποβοηθά την αντιμετώπιση της ύφεσης, έτσι προσωρινή και καλά στοχευμένη δημοσιονομική επέκταση μπορεί να βοηθήσει προς τον ίδιο σκοπό. Σημασία έχει, οι προϋπολογισμοί του κράτους να καταρτίζονται με βάση μακροχρόνιο σχεδιασμό, αλλά και ρεαλιστικές οικονομικές υποθέσεις που να μην καλύπτουν μόνο την επόμενη χρονιά. Το μέγεθος του ελλείμματος για το 2009 δεν είναι το κύριο ζητούμενο ούτε είναι οι πρόσκαιρες περικοπές και οι αυξήσεις σε μη επαναλαμβανόμενα έσοδα. Το κύριο ζητούμενο είναι η στόχευση και διάρθρωση της δημοσιονομικής πολιτικής ώστε ταυτόχρονα να υποβοηθήσει στην έξοδο από την κρίση και να θέσει τα θεμέλια για επιστροφή των δημόσιων οικονομικών σε διατηρήσιμη βάση.

Ενώπιον της επιτροπής σας θέλω να σημειώσω ότι, ιδιαίτερα σε περιόδους δύσκολες όπως η σημερινή, με το ψηλό δημοσιονομικό έλλειμμα και την ύφεση στην πραγματική οικονομία, ο σχεδιασμός των προϋπολογισμών δεν πρέπει ασφαλώς να βασίζεται μόνο στη δημοσιονομική ανάλυση μιας μόνο χρονιάς. Δυστυχώς, με τον τρόπο που παρουσιάζεται ο προϋπολογισμός, είναι πολύ δύσκολο να γίνει σωστή αξιολόγηση για το κατά πόσον έχει τηρηθεί η αρχή του μακροχρόνιου σχεδιασμού. Για να μπορέσουμε να προβούμε σε μια

τέτοια αξιολόγηση, θα πρέπει να μας δοθούν οι λεπτομέρειες για κάθε σημαντική αλλαγή που οδηγεί σε μείωση των εσόδων ή αύξηση των εξόδων του κράτους, όχι μόνο για τον επόμενο χρόνο αλλά σε βάθος χρόνου. Σημειώνω ότι υπόδειξη γι' αυτή τη βελτίωση έχει γίνει στο παρελθόν και από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο. Επίσης, για κάθε μέτρο που συνεπάγεται επαναλαμβανόμενα έξοδα πρέπει να γίνεται εμπειριστατωμένη ανάλυση για τον τρόπο χρηματοδότησης και πάλι όχι μόνο για τον επόμενο χρόνο αλλά σε βάθος χρόνου. Δεν είναι σωστό να υπάρχει ρητορική ανάλυση για την ανάγκη συγκράτησης του δημοσιονομικού ελλείμματος, ενώ ταυτόχρονα να γίνεται σχεδιασμός με βάση προσωρινά μέτρα, το όφελος των οποίων δεν μπορεί να μειώσει σε σταθερή βάση το δημοσιονομικό έλλειμμα.

Σχετικά με περικοπές, προσοχή πρέπει να δίνεται στην αποφυγή ζημιάς στην μακροπρόθεσμη παραγωγικότητα της οικονομίας. Τυχόν περικοπές στον τομέα της έρευνας και τεχνολογίας, για παράδειγμα, υποσκάπτουν τις προοπτικές ανάπτυξης και ζημιώνουν τον τόπο. Να υπενθυμίσω πως η χώρα μας, σύμφωνα με την Eurostat, κατατάσσεται τελευταία όσον αφορά το ποσοστό του ΑΕΠ που αφιερώνει στην έρευνα και ανάπτυξη.

Στο σημείο αυτό θα ήθελα, επίσης, να υπενθυμίσω το έντονο πρόβλημα της εξεύρεσης πόρων για τη χρηματοδότηση των συνταξιοδοτικών ταμείων, ένα πρόβλημα που επιδεινώνεται περαιτέρω και λόγω της γήρανσης του πληθυσμού. Το πρόβλημα αυτό, στο οποίο αναφέρθηκα και πέρυσι, πρέπει επίσης να αποτελεί μέρος του μακροχρόνιου σχεδιασμού της δημοσιονομικής πολιτικής. Ας σημειωθεί ότι στην πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης του Οκτωβρίου του 2009 για τα «συνταξιοδοτικά ταμεία και τις συνταξιοδοτικές προβολές στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 27 κρατών-μελών τη χρονική περίοδο 2008-2060», η Κύπρος κατατάσσεται μέσα στις τρεις χώρες με το μεγαλύτερο πρόβλημα στην εξασφάλιση των συνταξιοδοτικών δαπανών κατά τις επόμενες δεκαετίες. Λαμβάνοντας και αυτό υπόψη, το δομικό δημοσιονομικό πρόβλημα είναι σοβαρότερο από ότι παρουσιάζουν οι πρόσφατες εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Θα πρέπει επομένως και αυτό να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη στην κατάρτιση των προϋπολογισμών, ούτως ώστε η υλοποίησή τους να μην γίνεται σε βάρος των μελλοντικών γενιών.

Η κατάσταση είναι κρίσιμη. Ο προϋπολογισμός που συζητείται στη Βουλή για το 2010 πρέπει να αντικατοπτρίζει τις τομές που είναι αναγκαίες για τη δημοσιονομική εξυγίανση. Πολυσυζητημένες τομές στο δημόσιο τομέα μπορούν να αποτελέσουν μια σημαντική αρχή. Όσο πιο νωρίς γίνουν οι διαρθρωτικές αλλαγές που χρειάζονται για μακροπρόθεσμο νοικοκύρεμα των δημόσιων οικονομικών, τόσο μικρότερο θα είναι το

μακροπρόθεσμο κόστος στην ανάπτυξη και ευημερία του τόπου. Ο καταρτισμός του προϋπολογισμού σε ορθολογιστική βάση μπορεί να συμβάλει προς τη σωστή κατεύθυνση.